

A RAVAI UNITÁRIUS EGYHAZ TORTÉNETE.

(Folyt. és vége.)

AZ EKKLÉZSIA VAGYONA S JÖVEDELMEI.

A kezdetben kicsiny ekkléziának vagyona, mint jövedelme kevés volt, természetesen kiadása is ezzel arányos. Jövedelmét a jelen száz elejéig: kevés földbirtokának termése, erdejének haszna s az úgynevezett „dézma“ teszi. De ha ehhez hozzávesszük is két pataki kis malomnak szombatnap i vámját, mégis oly csekély, hogy 1801-ben Lázár püspöknek itt végzett vizsgálatai nagy munkájáért csak 3 mfrt. tiszteletdíjt tud adni s az asztaltartás költsége $4\frac{1}{2}$ napon keresztül csak 10 mfrtba kerül. Mig 1839-ben már Székely Miklós püspöknek 55 mfrtot ad, s tollvivőt, esperest, kíséror diákokat tisztességesen honorálva, az asztaltartás ugyanannyi idő alatt 81 mfrtba kerül.¹⁾

Nagyobb részt ma is az említett címeken folynak jövedelmei, kivéve a „dézma“ jövedelmet, mely a 70-es években végkép elvész. E „dézma földek“ mintegy 10 kat. hold szántóföld volt a határ legjobb részében. Egyes hívek művelték, kik a termény egy részét az ekkléziának kellett beadják. Még a XVII. században „conferálták“ e földeket a templom számára, oly módon, hogy a tulajdonjog az ekkléziáié; s jövedelmét veszi is rendesen. Az 1801-ben tartott püspöki vizsgálat pontosan inventálja s földeket külön-külön nagyság szerint, s azt is, hogy kik bírják. Ez alkalommal két művelő kifogást tesz az ekklézia tulajdonjoga ellen, mire a számadási jegyzőkönyv szerint „a differentiának eligazíthatása végett felhánnytatik az 1693-ban tartott Gnrlis. Visitatio Protocolluma, melyben ezen földek, mint a templom számára való, úgy találatnak inventáltatva lenni, s felolvastatván ezen protoculláció a presbyterium és a birtokosok jelenlétében, ennél fogva értékre adattott, hogy a Differentiában feladott földeknek nemcsak Dézmájok, hanem magok a Földek is az Ecclesiának tulajdon örökössei legyenek, melyen a Birtokosok maguk is megnyugvának.“ E békés kiegyenlítés s megnyugvás annyira tartós, hogy az 1839-ben tartott püspöki vizsgálat alkalmával még szóba sem hozatik a tulajdonjog kérdése. És

¹⁾ L. Számadási jegyzőkönyv. II. és III. köt.

mégis az 1870-es években tartott helyszínelés alkalmával, a mívelők saját nevökre íratják, mint tulajdont s mikor az ekklézsia visszaszerzését megkísérti, már késő, nem lehet. Elveszett örökre a „dézma földek“ tulajdonjoga s ezzel együtt e földek után 200 esztendőn keresztül folytonosan bírt jövedelme, minden kárpótlás nélkül.

1790-ben jövedelme szaporítása czéljából megveszen egy malmot az ekklézsia, a falu közt folyó kised patakon. Azonban e vásár kevés hasznot hoz, mert a malom fentartása rendkívül költséges; talaja szilárd pala s majd minden húsz évben újra kell építeni. 1888-ban küljebb építik régi helyéről 48 kemény cserefa csövekre s felszerelik újlag teljesen, a mi bele kerül 240 o. é. frtba, nem számítva a fa anyagot és napszámot. Újabb időben előnyösebbnek látszott a haszonbérbe adás s jelenben 43 frt évi haszonbért hajt.

Legbiztosabb jövedelme azonban fekvőségeiből volt s van az ekklézsiának. Ezt teszi kevés szántóföld, kaszálló, melyeket haszonbér útján jövedelmeztet, és erdőségei. Ezek közt főleg egy szép szálás erdő, az úgynevezett „Budabércze“ az ekklézsia „pénzbányája.“ A jegyzőkönyvek szerint „anno olimalim“ a templom számára adatott, valószínűleg a községtől, miután későbbi időkben visszaakarják perelni. Ez erdőből nyeri kezdettől fogva főjövedelmét, s annyira tilalmas, hogy az alább említendő erdő per folyamán egyik tanu szerint még a papot¹⁾ is megbüntetik keményen, mert szolgáját engedelem nélkül küldte egy szál fáért, habár egyházi épületre, szükséges javítás okából.

1745-ben nagy pert indítanak ez erdőért az úgynevezett „külső possesorok“,²⁾ követelve, hogy községi közvagyon legyen, s ez erdőt is közönségesen használhassák. Az udvarhelyi tisztiszek ki is küldi biztosait tanu kihallgatás végett, kik a szomszéd községekből 24 tanut hallgatva ki, terjedelmes jegyzőkönyvet vesznek fel, melynek felterjesztése után az ítélet az ekklézsiára nézve kedvező lesz s nyugodtan bírja erdejét 1805-ig.³⁾ 1805-ben azonban még nagyobb pert indítanak tulajdonjoga ellen a község, illetve az ekklézsia több tagja által felbízottat külső birtokosok, a kikhez csatlakoznak. E per kezeltzése a templom építéséből eredt. Ugyanis némelyek vonakodtak beleegyezni az építésbe, illetve segítséget adni s midőn erélyes curatoruk, Izsák Zsigmond, nem enged, az ekklézsián kívánják bosszujokat tölteni s pert kezdenek, annak kincse, a „Budabércze“ ellen.⁴⁾ E per éveken keresztül foly. Időközben a derék curator, Izsák Zsigmond is meghal, de helyébe a gondviselés a még kitünőbb Kecskés Istvánt állítja, ki mellett hatalmas bástyaként áll a törvénykezésekben jártas Koncz Márton, ki mint pap, egyháza érdekét védeni szembeáll saját híveivel. A tanu kihallgatások ismét kezdetüket veszik, de az ekklézsia a húzódo per folyamán most csak egy tanút állít elő 1808-ban. Ez egy 100 éves, Fülöp Péter nevű ravai agilis nemes, ki

¹⁾ Dersi Aeneas pap 1718–28. ²⁾ Ravában földes úr nem volt, de mint külbirtokosoknak kevés birtoka volt Ravában a gr. Gyulaffy, Simén, Lendvai, Br. Henter stb. családoknak. ³⁾ L. ekklézsia levéltára. ⁴⁾ L. Számadási jkönyv III. kötet. Koncz Márton feljegyzése.

a feltett kérdésekre letett esküje után az ekklezsia javára vall.¹⁾ A következő évben bizonyítanak az 1745-ki per tanuvallomási jegyzőkönyve s ítéletével és Lázár István püspöknek az 1801-ki püspöki vizsgálat jegyzőkönyvének sajátkezüleg irt kivonatával,²⁾ mely bizonyítja, hogy a most pert indító egyháztagnak 1801-ben az ekklezsia tulajdonának vallják az erdőt. E bizonyítékok alapján s Koncz Márton és Kecskés István odaadó búzgósága következtében, nyolcz évi perlekedés után minden forumon megnyerik a pert. Megítélik, mint örökös jogos tulajdont s többé nem háborgatják. S pár év mulva, a közerdők felosztása alkalmával „Budabércze“ szomszédságában kéri ki a részt, s a kettőből egy tagban 220 kat. holdat tevő gyönyörű szép erdőt nyer az ekklezsia, melyhez hozzávéve kisebb darabokban levő többi 40 hold erdőjét, erdőségei 260 kat. holdat tesznek. Ez erdőterülethez számítva az említett szántó, legelő, kaszállókat s a papi és mesteri Canonica portiót, az ekklezsia összes fekvő birtoka 325 kat. hold.

Ingó javaiból jövedelmét teszi:

a) A magtár. Ez 1870-ben alapul az E. K. Tanács e tárgyban kiadott felhívására. Az alaptőkét 50 véka búza s 100 véka törökbúza teszi, melyet a hallgatók által megművelt ekklezsiai birtok termett. A kikölcsönzés s rendszeres kezelés által szépen kezdett gyarapodni, de nagy hátrányára volt, hogy mielőtt jól megerősödhetett volna, tandíj megváltás czímen, az előtt a községi pénztárból fizetett 50 forint összeget, ennek a terhére teszik, mely fokozatosan emeltetik annyira, hogy jelenben a magtár 100 frtot fizet tandíj czímen a tanítónak. Jelenleg bír a magtár mintegy 600 véka törökbúza, 400 véka búza, 200 frt pénzzel kamatoztatás mellett.

b) T ö k e p é n z e, melyet tagjainak kezessége mellett való kötlévre kölcsönöz ki 8°/₃-re. Ez teszen ma 800 frtot o. ért.

c) P e r s e l y p é n z, mely évente 15—17 frt közt váltakozik.

Az említett jövedelmekből való bevétele átlag véve, évente 5—600 frtot teszen. Szép összeg — de fájdalom kiadásai is megfelelők. Tandíj, adó, egyházi és állami nyugdíj illeték, tűzkár ellen biztosítás; taneszközök, visitatioi költség, erdőkezelés, egyházi hivatalnokok fizetése, épületek javítása, jótékonyág gyakorlása s apróbb kiadások czíme, csaknem az egész szép bevételt felemészti.

Itt említem fel az úrasztali edényeket is. Ezek egy darab kivételével ön és rézedények alig érdemelnek említést. E drb. a Beke Dániel ajándéka gyanánt említtem ezüst pohár, melynek külső felső részén ez irás van: „EZ. POHAR. CZINALTATOT. AZ. EGI. IGAZ. ISTENNEK. AZ. IESVS. KRISTUS. ALTAL. IGAZAN. VALO X“, más sorban „TIZTELETIRE: SEPSI. SZENT. GEORGI. BEKE. DANIEL. PAP. ALTAL. ANNO. DOMINI. 1633. X“. Az oldalán kör alakban, valószínűleg a Beke Dániel czimere van kimetszve: egy emberfő forma s alatta egy pennát tartó kar, mely felett ez irás: „DANIEL. BEKE. 1633.“

¹⁾ és ²⁾ Eredetiben az ekklezsia levéltárában.

E poharat 1800-ban az akkori háborús idők miatt királyi rendeletre be kellett volna szolgáltatni „hadi segedelem“ czimen De az ekklezsia megváltja. Mennyit fizethetett, nem lehet tudni; azonban, hogy tisztességes váltságdíjat ad, bizonyítja az 1801-ki püspöki vizsgálat jegyzőkönyve, mely szerint: „ezüst poharának quasi megváltására hadi segedelemül adatott summanak nagyobb részét tsinálván ki az Ecclesia ennek Erdejéből eladott öl fák árából, ehez pótlásul tétetett az Ecclesia Cassájából is 1 kfrt. 20 dnr.“¹⁾

AZ EKKLÉZSIA ÁLTAL GYAKOROLT JÓTÉKONYSÁG ÉS JÓLTEVŐI.

E szakaszt méltán nevezhetnők ekklezsiánk történeti fénypontjának. Mert az apostoli intést: jót tegyetek mindennel, főleg hitetek sorsosaival — mindig híven követte. Alig van összes ekklezsiáink közt olyan, melyet templom, iskola építés vagy egyéb szükségseiben kisebb-nagyobb mértékben ne segélyezne. Sőt a számadások jegyzőkönyveinek rendjén olvasható 30—40 más felekezetű, ev. ref., katolikus s oláh ekklezsia neve, melyet temploma építésében segedelmez — bizonyosságul, hogy a keresztény vallást az általános szeretet gyakorlása vallásának kívánta tartani, nem pedig, mint sokan valamely felekezet privilegiumának.

Tisztességes összegeket adományoz több alkalommal ereje és a kor viszonyai szerint főleg a kereszturi iskola segélyére, de ezen kívül a tordái, torozkói iskola s a kolozsvári collegium javára.²⁾

1811-ben a Főconsistorium határozatából „a tanárok fizetése pótlására, tekintve az akkori drágaságot; valamint a tanuló ifjuság segedelmezésére s a stab. fundus gyarapítására“ gyűjtés céljából itt is megjelen a kiküldött consistori biztos (a névalírás olvashatatlan; a számadási jegyzőkönyv azon szeglete el van égve — de valószínűleg Körmöczy János volt), kinek az akkori időkhöz mérten tekintélyes összeget, 300 forintnál többet ad az ekklezsia tagjaival együttesen.³⁾

1829-ben „megjelenik Molnos Dávid kolozsvári rector professor“ mint consistori biztos, hogy a stab. fundus gyarapítására gyűjtést eszközöljön. Az ekklezsia tagjai ez alkalommal is 200 frtnál többet conferáltak, melyből 86 frtot az ekkla pénztára ad. S még ugyanez évben a számadási jkönyv kiadási rovata szerint: „a ns. status tőkepenzeinek öregbítése végett adott 257 mfrt. 20 dnrt.“⁴⁾ S ezeken a czimeken még több alkalommal nyújt segedelmet.⁵⁾ Több ízben segélyezi az akadémiára menő ifjakat. Ezen kívül a bpesti templom, Dávid

¹⁾ L. számadati jkönyv. II. köt.

²⁾ Érdekes itt megemlíteni ravai Kecskés Mihály nevét, ki egyháza szeretetében annyira buzgó, hogy 1718-ban 3 napig gyalogol Kolozsvárra, hogy 5 mfrt. adományát, a Collegium építésére, személyesen adja át a püspöknek. L. Benczédi G.: „Colleg. megmentése cz. czikk. „Ker. Magv.“ XII. köt. 265. l.

³⁾ L. számadási jk. III. köt. a Contist. biztos által saájakezüleg beírva az adakozók nevei.

⁴⁾ L. u. o. Molnos Dávid írása. ⁵⁾ L. számadási jk. I., II., III., IV. kötetit.

Ferencz-alap, londoni „Essex-Hall“, kereszturi iskola 5-ik tanári székének alapjára stb. stb. az adományokhoz mérten szép összegeket ad.

Azonban finis coronat opus, végül emlitem, mit talán legelőbb kellett volna tegyek, midőn az ekklezsiák történeteiben úgyszólva páratlan adományát teszi az 50-es években. A megszorított unitarius status jaj kiáltása, ide is elhat s élénk viszhangra talál. A ravai ekklezsia, mint hú gyermek siet az édes anya megmentésére s erejét felülhaladólag készséggel ajánl fel 5000 mfrtot. És ezt nemcsak felajánlja, hanem ki is fizeti. Ugyanis a számadási jegyzőkönyvek szerint 1854—59-ig garasos alamizsna s status kamat czímen fizet 1000 mfrtot. 1860—61—62-ben 105—105 o. é. frtot. 1863-ban kamat és törlesztésbe 350 o. é. frtot. 1868-ban tőke törlesztésre 1000 o. é. frtot s 1870-ben ugyane czímen 400 o. é. frtot. Tehát alig 16 év alatt nemcsak ígér, de tényleg fizet a status pénztárába 3000 o. é. frtot. ¹⁾ Ez az egyháztest iránti meleg szeretet, s annak javát előmozdító óhajtásnak, nem nagyhangú szavak, de az ekklezsiák történetének lapjain ragyogó betűkkel felírható cselekedetekben nyilvánuló jele!

De a mily szép sorát említhetni az ekkla. által gyakorolt jótékonyáságnak, annál kevesebb az ő jöltevőinek névsora. S a mint Koncz Márton a templomépítésnél feljegyezi „ez ecclesiába kívülről nem jött segély soha.“ Jóltevői magok az ekkla. tagok Legyen e buzgóknak neve megörökítve.

A XVII. százban: Beke Dániel adja ezüst poharát.

A XVIII. százban már többek neve ismeretes. Így: 1720. Nagy Zsigmond ad egy sávost abroszt; 1746. Kecskés Istvánné, a papság számára egy szénafűvet; 1750. Izsák Jánosné egy veres kendőt; Izsák Péter s neje 7 fertály kartont; Kedei György 1½ sing francia posztót; 1751. id. Kecskés Mihály 3 drb. földet; ugyancsak Kecskés Mihály és testvére a temető helyen egy kaszálót a papság számára; Kecskés István s neje Simó Anna a papság számára egy drb. földet; a község a falu végén egy drbocska földet; 1774. Izsák István malmának szombati vámját; 1776. Sepsí Görög a papság számára egy drb. földet; 1780. Váraljai István helybeli pap neje a predikáló székre egy drb. kartont; 1786. Jakab Miklós malmának szombati vámját; 1794. Jakab Miklós egy ón tányért; 1799. Gejza János pap egy porcellán kancsot, rajta az évszám: 1672.; Gejza Jánosné egy urasztali abroszt; id. Kecskés István egy ón poharát; 1804. a hivek conferálnak a templom építésére 300 mfrtot; 1805. Boros Mártonné, Birton Anna egy selyem kendőt; 1807. a hivek conferálnak harangöntésre 70 mfrtot; 1809. sárdi Simén Klára urnő egy fehér patyolat keszkenőt s a szószékre egy selyem takarót; Sárdi Simén Györgyné, Thoroczky Klára urnő egy fehér patyolat abroszt; 1852. Mille Istvánné egy fehér urasztali takarót; 1853. a hivek orgonavételre 200 mfrtot; 1864. Izsák

¹⁾ L. számadási jkőnyv. IV. kötetét.

Zsigmond s neje Izsák Juliánna egy szószék takarót 16 frt értékben; Szederjesi István és neje Kozma Katalin két drb. urasztali keszkenőt 11 frt értékben; 1865. Izsák János s neje Kedei Katalin a papi székre egy bársony takarót; 1866. egy névtelen urasztal vételére 20 frtot; 1868. Izsák Mózesné egy cseh üveg keresztelő poharat; 1873. Izsák Zsigmond és neje egy 110 frt értékű kaszálót; 1883. Marosi Rebeka egy 3 frt értékű selyem kendőt; 1889. Végh Mihályné Gothárd Ida egy kristály üvegből szépen metszett fedeles és talpas urasztali poharat nők használatára; s egy a szószékre veendő diszes biblia alapjára 3 frtot.

Ezen kívül az ekklézsia tagjai úgy a templom, torony, mint minden egyházi épületek építése alkalmával a kézi, valamint igás napszámokat részint jóindulatból ingyen, részint igen csekély díj mellett teljesítették.

PAPOK, MESTEREK, CURATOROK.

A XVII-ik százból csak egy papnak ismerjük nevét. Ez az 1693-ik püspöki vizsgálat jegyzőkönyve szerint: Muzsnai Mózes 1693. A XVIII-ik százban részint templomi feliratok, részint számadási jegyzőkönyvek után, csaknem valamennyit ismerjük. Így

Dersi Aeneás 1718-ban pap, mint a régi harang feliratából kitűnik. Mikor jön Ravába nem tudható. 1728-ban még említi a „Pugillaris“. Innen valószínűleg más ekklézsiába ment. Ezt engedi következtetni az erdőperben egyik tanú vallomásának, ezen kifejezése: „Eneas papot is mikor itt lakék, keményen megbüntették.“ Mikor megy el és hová, nem tudható.

Almási András 1730—1740. említették neve. Utána 1743-ig ki lehetett pap, nincs említve. A pugillares ezen feljegyzése „a T. predicator urnak felszentelésiért fizöttem egy frtot“ új papról bizonyít. S lehet, hogy ez már Váraljai István 1789-ig, kinek neve először, mint ravai papnak, az 1743-iki püspöki vizsgálat jegyzőkönyvében fordul elő. Nagy tekintélyű s tudományu ember; egyházköri jegyző, majd esperes. Ő kezdi csaknem mindenik jegyző-s anyakönyv vezetését. Nagy érdeme, mint esperesnek az említett „Matrix“ az ekklézsiának ingó és javairól. 1789-ben itt halt el.

Kisgyörgy Ferencz 1789—1723. Alatta épül új papi lak. Meghalt-e Ravában vagy más helyre ment, nem tudjuk.

Gejza János 1793—1801. Valószínűleg testvére a nagyhirű predikator Gejza Józsefnek. Egy ideig egyházi jegyző is. Hiveivel ellenkezésbe jön s habár a püspöki vizsgálat ki is egyenlíti az ellentéteket — Lázár István püspök Alsó-Siménfalvára rendeli papnak ¹⁾ s helyébe A.-Boldogasszonfalváról Koncz Mártont 1801—1831. Korának egyik legkitűnőbb papja; neje testvére a nagynevű Koncz Jánosnak. Egyházi ügyvéd, közügyigazgató, jegyző s végre esperes

¹⁾ L. számadási jkönyv III. kötet.

lesz. Nevéhez van kötve ez eklézsia előmenetele, lelkes vezetése alatt. Szigoruan erélyesen ember, egyháza érdekét szívéen hordozva. A nagy erdőperben szembeáll saját hiveivel, s noha feljegyzése szerint „sok keserü méltatlanságot szenved e miatt, annyira, hogy sokszor keserves könnyeket hullat“, még sem csügged egyháza igazságáért való küzdésében. Mint esperes, sokat tett a kereszturi iskola építése érdekében.¹⁾ Meghalt 1831-ben Ravában.

Árkosi Dénes 1832—1887. Körmöczi János püspök azon feltétellel rendeli Ravába, hogy három évig nőtlenségben élve, gyűjtse meg jövedelmét s menjen külföldi akadémiákra.²⁾ Erről azonban lemond a három év elteltével s megtakarított jövedelmét befizetvén a status pénztárába megmarad ravai papnak, kicsiny körben buzgón munkálkodva hivatása teljesítésében. Közügyigazgató majd esperes lesz. Mint ilyen, elévülhetetlen érdemeket szerzett a status tőke gyűjtésében az 50-es években. Az esperesi hivatalt 15 évig viselvén, lemond. Lemondása elfogadtatott, de az E. K. Tanács érdemei elismeréséül meghagyja e czim viselésében. 1887-ben a papi hivatalról is lemond s 55 évi szolgálat után tisztességes nyugalomba vonul vissza s ma is él itt Ravában.

Végh Mihály 1887. —

A mesteri állomás csak 100 éve, hogy szerveztetett Ravában. 1784. előtt semmi említés sincs erről, hogy tényleg melyik évben állítják fel, nem tudható. Az első mester neve 1789-ben említettetik. Ez

Boros András 1789—1801. Az 1801-ben tartott püspöki vizsgálat alkalmával, ellene is vádat emelnek a hivek. Ő tisztázza ugyan magát ez alól, de mégis elrendelését kéri. S lehet, hogy előlegesen értekezett a bethlen-szent-miklósi mesterrel, mert a püspök őt Szt.-Miklósrá rendeli s onnan helyébe:

Sipos Dánielt 1801—1806.

Kozma Pál 1806—1818. Az eklézsia 1818-ban orgonát szeret, s Kozma elkéredzik, mert nem tud orgonázni.

Dombi György 1819—1825.

Demeter István 1825—1832.

Kereső József 1832—1838.

Id. Katona Mihály 1838—1876. Ma is él tisztességes nyugalomban. Egyik fia, Sándor a sz.-kereszturi; a másik, Mihály az al-siménfalvi eklézsia derék mestere.

József Mihály 1876-tól kezdve. Az előtt a m.-zsákodi eklézsia mestere. Egyik fia Dénes bözödi eklézsiánk mestere.

A curatorok nevei közül a XVII. százból csak egyet ismerünk, ez Ilyés Péter 1693. 1718-tól kezdve pontosan ismerjük, mivel a számadások rendjén mindig fel vannak említve. Így: K e c s

¹⁾ L. Székely Sándor „Unitárius Egyház történet“ 184. l. tévesen 1834-re teszi halálát.

²⁾ L. Eklézsia levéltárában „Rendelési jkönyv II. köt. Gyöngyösi István szerint „Unitár Közlöny“ III. köt. 2-ik szám. Koncz Márton mellé rendeltetik segédpapnak, de Koncz Márton már halott, mikor Árkosit Körmöczi püspök Ravába rendeli.

kés István 1718. Fülöp Mihály 1723. Nagy Zsigmond 1724—32. Kecskés Zsigmond 1732—36. Jakab Miklós 1736—40. Marczy János 1743. Izsák János 1743—1747. Kecskés Mihály 1747—50. Izsák György 1750—53. Izsák Péter 1753—56. Kecskés István 1756—57. Izsák Zsigmond 1757—58. Bartalis György 1758—59. Kecskés András 1750—60. Fülöp Péter 1760—63. Izsák Péter 1763—9. Marosi Péter 1769—73. Jakab Miklós 1773—76. Izsák György 1776—79. Id. Izsák Péter 1779—82. András Zsigmond 1782—85. Nagy Zsigmond 1785—89. Marosi György 1789—92. Izsák Péter 1792—95. Izsák Dániel 1795—98. k. Izsák Péter 1798—1804. id. Izsák Zsigmond 1804—7. Kecskés István 1807—42. Izsák Zsigmond 1842—1852. Izsák János 1852—56. Ifj. Kecskés András 1856—66. Izsák János 1866—69. Nagy István 1869—86. Nagy Dániel 1886—.

Különösen kitűnt ezek közül Izsák Zsigmond 1804—7, kiről akkori pap Koncz Márton is melegen emlékezik meg feljegyzéseiben; sőt a halottas anyakönyvben neve után vastagon felhúзва, e megjegyzést teszi: „kár volt e derék embernek meghalni.“ Ő építeti a templomot nagy küzdelemmel, sok keserőséget is szenved azért, de nem csügged el. Ellenei megindítják az eklezsia ellen a nagy erdőpert — s nem fél felvetni. Azonban hirtelen meghal a jók méltó bánatjára s Koncz M. is azt írja: „igaz lelkemből sirattam meg.“ Helyét az ép oly kitűnő Kecskés István 1807—42. foglalja el. Az ő nevéhez van kötve az eklezsia felvirágozása, melyen igaz lélekkel csüngött. Hivatalát 34 évig folytatja páratlan búzgóság és odaadással. A nagy erdőpert tovább folytatva megnyeri. Az eklezsia minden fekvő javait hivatalos bizottsággal összeírta. ¹⁾ Ujabb fekvőségeket szerez. A papi és mesteri telken új házakat építtet. A templomon történt romlásokat búzgó gyorsasággal igyekszik kijavítani. És a mi előtte nem volt, tőkét kezd gyűjteni az eklezsia számára, átlátva, hogy előmenetelének ez legbiztosabb eszköze stb. 1842-ben hal meg, nemcsak az eklezsia, de az egész környék méltó bánatára. Tettei azonban halhatatlan nevet s dicső emléket szereztek neki az eklezsia történetében. Legyen emléke áldott! S vajha utódaiban is lánggra gyúlna az egyház iránti azon odaadó búzgóság s szeretet, mely benne oly áldólag működött!

A BELSŐ EMBEREK JÖVEDELME.

1782-ig csak papi állomás volt rendszeresítve, s a jegyzőkönyvek szerint minden, szalmás gabonát fizető, egész bért adó gazdától kapott 3 kalongya búzát s ugyanannyi zabot; harangozó kéve czi-

¹⁾ Ez úgynevezett „Conscriptio“ két példányban állittatik ki, melynek egyike a Fő consistorium levéltárába küldetett fel megőrizés végett. L. Számadási jkönyv III. kötet.

men 5 kéve búzát. Az úgynevezett vékások törökbúzával fizettek. Minden marhát tartó gazda egy szekér fát vitt. Keresztelésért, ha fiugyermek volt, egy kakas, ha leány, egy tyuk volt díja. Ezen kívül canonica portió haszna.

A mesteri állomás felállításával a papság bevétele kevesedik. Ugyanis átad a mesternek az általa bevett gabonából 20 kalongya búzát, ugyanannyi zabot s a vékások egy harmadát; a fa illetményből 5 szekérrel. Ezen kívül harangozó kéve czímen kap a mester 5 kéve búzát; a can. portió hasznát; minden iskolás gyermek után egy fél napi szántást; s az erdőben kiszáradt fák égethetési jogát.

Az 1801-ben tartott püspöki vizsgálat felvétele szerint a papi jövedelem: 164 kalongya búza, ugyanannyi zab; a törökbúza nincs kitéve véka számmal; 60 szekér fa, a canonica portió haszna, nyári tanításért minden ifjú egy napszám; keresztelésért egy tyúk vagy kakas. A mesteri jövedelem: 35 kalongya búza, 20 kalongya zab; a törökbúza bér egy harmada; 5 szekér fa; canonica portió haszna; tanításért minden gyermek után egy fél napi szántás.

1806-ban mester változás van s akkori pap Koncz Márton látja, hogy a mesteri jövedelmet emelni kell, annyira csekély. Ez okból összehívja a presbyteriumot s Pálffy József dulló előtt oly egyezsége lépnek, hogy: a papnak eddig fizetett 3 kalongya búza és 3 kalongya zab helyett, ezentúl csak 2 $\frac{1}{2}$ kalongyát fizetnek, az $\frac{1}{2}$ kalongyát a mesternek adják. A fa illetményből a pap átad 20 szekérrel. Egyebekben marad a régi gyakorlat. De mivel e változtatás által a papság veszít jövedelméből, kárpótlásul átadnak a mesteri canonica portióból két drb. földet a papság használatára. Ez egyezményt aláírják a presbyterek, a dulló hitelesíti, a Főconsistorium pedig megerősíti. ¹⁾

1832-ben papváltozás van s az ekklezsia kérelmet nyújt be a Consistoriumhoz, hogy a papibér 2 és $\frac{1}{2}$ kalangyas szalmás gabona bevételeből engedje meg a $\frac{1}{2}$ kalangya elvételt, a mesteri jövedelem szaporítására. De a Consistorium megtagadja az engedélyt s utasítja az ekklezsiaát, hogyha másként nem szaporíthatja mestere jövedelmét, adjon át az ekklezsia használatában levő földekből. ²⁾ És ekkor így is tesznek.

Ez állapot van az 1839-ben tartott püspöki vizsgálat alkalmával is, melynek felvétele szerint 1830-ben ³⁾ a papi jövedelem: 180 kalongya búza, ugyanannyi zab; törökbúza nincs kitéve véka szerint; minden marhát tartó gazdától egy szekér fa, melyből 20 szekérrel ad a mesternek; a can. portió haszna; keresztelésért egy kakas vagy tyúk; esketésért 40 kr; nyári tanításért minden ifjutól egy napszám. A mesteri jövedelem: 52 kalongya búza, 37 kalongya zab; a törökbúza bér egy harmada; 20 szekér fa; a canonica portió haszna; minden gyermek tanításáért egy fél napi szántás.

¹⁾ Ez egyezmény levél eredetijét I. az ekkla. levéltárában.

²⁾ L. Rendelések jegyzőkönyv II. köt.

³⁾ L. Számadási jk. III. köt. püspöki vizsgálatról.

E jövedelem, annyi változással, hogy koronként egy-egy drb. földet engednek át belső emberek használatára, így tart 1887-ig.

1887-ben Árkosi Dénes nyugalomba vonul. Papváltás lesz, s ezzel együtt a belső emberek jövedelmének nagymérvű változtatása is. Az eklézsia most nem kérelmek, mint 1832-ben tette, hanem az egyházi felsőbbség hire és tudta nélkül oly változtatásokat tesz, a minek megtörténni nem lett volna szabad. Meghatározza, hogy a papnak eddig fizetett $2\frac{1}{2}$ szalmás bér helyett ezután 2 kalangyát fizessenek s a fél kalangyát fordítsák a mesteri jövedelem szaporítására, elenyésztetvén az ugynevezett harangozó kévét.

Ez ennyire menthető lenne kepe-egyenlősítés czimen, ha a felsőbbség tudtával történt volna. Azonban ekkor a vékával fizetők is előálltak, azt mondván: „ha ti kevesebbet fizettek a papnak, mint eddig, úgy talál, hogy mi is kevesebbet fizessünk.“ És az eklézsia papválasztási elnök előtt, miután a fungens mester az ő részét illetőleg tiltakozott, meghatározza, hogy a vékások is, kik eddig egész bért adtak törökbúzából, ezen túl egy vékával kevesebbet adjanak a papnak, s fokozatosan. És így az eklézsia egyenlősítette a képét, de a canonica portiót nem; csökkentette a papság bevételét, de kárpótlást adni nem kívánt; könnyíteni kívánt tagjain, de csakis a papság rövására.

A mikor e sorok írója elfoglalta állomását, e változtatást nem ismerte, csak hónapok multával jutott tudomására. Azonnal kijelentette a presbyterium és eklézsia jogtalan eljárását; megtette jelentését úgy az akkori esperes, néhai Kovács Mihályhoz, mint az esperesi hivatal utján, az egyházi felsőbbséghez. A válasz le is jött, mely szerint az eklézsia: a régi szokás szerint javadalmazza belső embereit, s ha valami változtatást kíván tenni, csak felsőbb engedélylyel teheti. ¹⁾ De e rendelet csak kiáltó szó maradt a pusztában. S így a papság jövedelme jogtalanul megcsonkított: 43 kal. búza: 43 kal. zab: s mintegy 60 véka csős törökbúzával, minden kárpótlás nélkül.

Vajha az ily önkényes eljárás utolsó lett legyen eklézsiaink történetében s az egyházi felsőbbség által hozott törvények ne csak tiszteletben lennének, de tiszteletben is tartatnának.

A belső emberek jövedelme jelenleg áll:

A papi jövedelem: 170 kalangya búza, 170 kalangya zab, 200 véka csős törökbúza, 60 szekér fa, keresztelésért egy csirke, esketésért 40 kr, canonica portió 14 hold, 545 ööl, melynek fele használhatatlan, mint terméketlen és legelő rész.

A mesteri jövedelem: 85 kalangya búza, 85 kalangya zab, 140 véka csős törökbúza, tandij czimen 100 frt o. é., canonica portió 16 hold, 538 ööl, melynek egy része szintén használhatatlan.

És így e kimutatások szerint a papi jövedelem visszaesett 100 évvel ezelőtt való állapotra, habár a lélekszám jelenben annak kétszerese.

¹⁾ L. ekkla. levéltára 205—888. esperesi szám alatt közölt 162—888. számú E. K. T. rendeletet.

LÉLEKSZÁM.

1801-ben a lélekszám az akkor tartott püspöki vizsgálat jegyző könyve szerint 360.

1839-ben, az akkor tartott püspöki vizsgálat jegyző könyve szerint 550.

Az 1889-ik év végén 755.

Tehát alig kilenczven év alatt a szaporodás 335!

* * *

Az elmondottakban foglaltatik a ravai unitárius ekklézsia története, melyből látható, hogy e kezdetben kicsiny, sok küzdelmet és szenvedést ért egyház — mint a picziny mustármagból hatalmas élőfa — miként fejlődött egy virágzó szép ekklézsiává. S különös játéka a sorsnak, hogy az egykor oly hatalmas bordosi ekklézsia, a hol Beke Dániel, mint püspök is kilencz hónapot lakott, s melynek védszárnyai alatt volt a ravai ekklézsia, — lassanként miként hanyatlik annyira, nem birva el a sok viszontagságot és küzdelmet, melynek ki volt téve, hogy jelenben ez áll a ravai ekklézsia administratiója alatt.¹⁾

A ravai nép egyszerű, de értelmes és munkás. Egyháza iránt buzgó és szorgalmas templomlátogató. Sajnos, hogy pár évtized óta itt is, mint mindenütt, az „ördög italával“ a lejtőre jutásnak és romlásnak út nyittatott. Vajha az okosság visszatéríthetné ez úton indultakat; vajha az ősök szelleme lengené körül az utódokat, s az erős hit mellé erős akarat is járulna; vajha a takarékoság és szorgalom által kamatoztatva az időt, eladósíthatnók a jövőt magunk és egyházunk számára!

VÉGH MIHÁLY.

¹⁾ Egy más alkalommal, ha Isten éltet, a bordosi s hozzátartozó csöbi ekklézsia történetét s viszontagságos küzdelmeit is igyekezni fogok megörökíteni.

AZ UNITÁRIUS VALLÁSKÖZÖNSÉG EGYH. FŐTANÁCSÁNAK ÉVI
RENDES GYÜLÉSE. KOLOZSVÁRT 1890. AUG. 31. S SEPT. 1., 2.
NAPJAIN.

A FŐT. PÜSPÖK ÚR MEGNYITÓ BESZÉDE.

Mlgs és főt. egyh. Főtanács! Egyházi életünkben egy év ismét a múlté. Azé a múlté, a melynek köszönjük jelenünket s a melyen jövőnk is alapszik. Mert habár a múlt tovatűnt napjait vissza nem is hozhatjuk és sok tekintetben nem is lenne kívánatos, hogy visszatérjenek — avagy hogy egyebet ne említsek, ki óhajtaná a lelkiismeret szabadságának elnyomatását, mely egykor annyi sebet ütött egyházunk testén, még egyszer megérni — ha — mondom — a múlt tovatűnt napjait vissza nem is hozhatjuk, de a mit annak barázdáiba egyik kor a másik után elvet, nem vész az el, mint a hogy a földbe hintett mag nem vész el, hanem kicsirázik, szárba szökken s arany kalászeket hoz, édes gyümölcsöket terem.

És e tekintetben egyházi életünkben a lefolyt év bizonyára egyike volt azoknak, a melyeknek vetései gazdag aratással kecsegtetnek.

Miután a nemsokára felolvasandó évi jelentésekből tájékozást nyerend a mlgs. és főt. Egyh. Főtanács arról, hogy a múlt évben mit és hogyan végeztünk? azoknak részletes előadásába nem bocsátkozom. De egy pár fontosabb s a jövőbe messze kiható eseményt lehetetlen már most hallgatással mellőznöm.

Ezek között minden esetre első helyen áll az alamori birtoknak az egyh. főtanács múlt évi felhatalmazása alapján történt megvásárlása. Vallásközönségünk fekvősége e birtok megvásárlása által közel 5000 holdra növekedett. Az új szerzemény becsét nem csekély mértékben emelheti az a gondolat is, hogy az is idővel az Augustinovic alapnak megváltva, ez által a boldog emlékü hagyományozónak minden ércnél maradandóbb emléket állítunk.

Igaz, hogy a földbirtok ez idő szerint nem mutatkozik jövedelmezőnek. Országszerte panaszolnak a gazdák a gazdasági nyomott viszonyok miatt. De a földbirtok mégis a legbiztosabb vagyon, s ha jövedelme esélyeknek is van kitéve, egyik év veszteségét pótolja a másik és soha sem lehet oly nagy, mint a minő a gyorsan meggazdagodni vágyó nyereszkezőt érheti. E mellett csak igaz marad az, hogy a kié a föld, azé az ország is. S ezért nekem úgy tetszik, hogy az említett birtok megvásárlásával egyházi országunkat nem csekély mértékben megszilárdítottuk, jövőnket jelentékenyen biztosítottuk.